

69 FARGALT - KURCK

Det gamla stormansgodset Hedensö i Näshulta socken, Österrekaren, har i sin ägarlängd släkterna Fargalt, Krumme, Gylta och Kurck, alla med mer eller mindre nära kopplingar till förf:s anträd.

Hedensö i Näshulta, Södermanland kan ha varit ett gammalt folkungagods, som via 'fargalarna' kom i släkten Krummes ägo och från dem till Kurck.

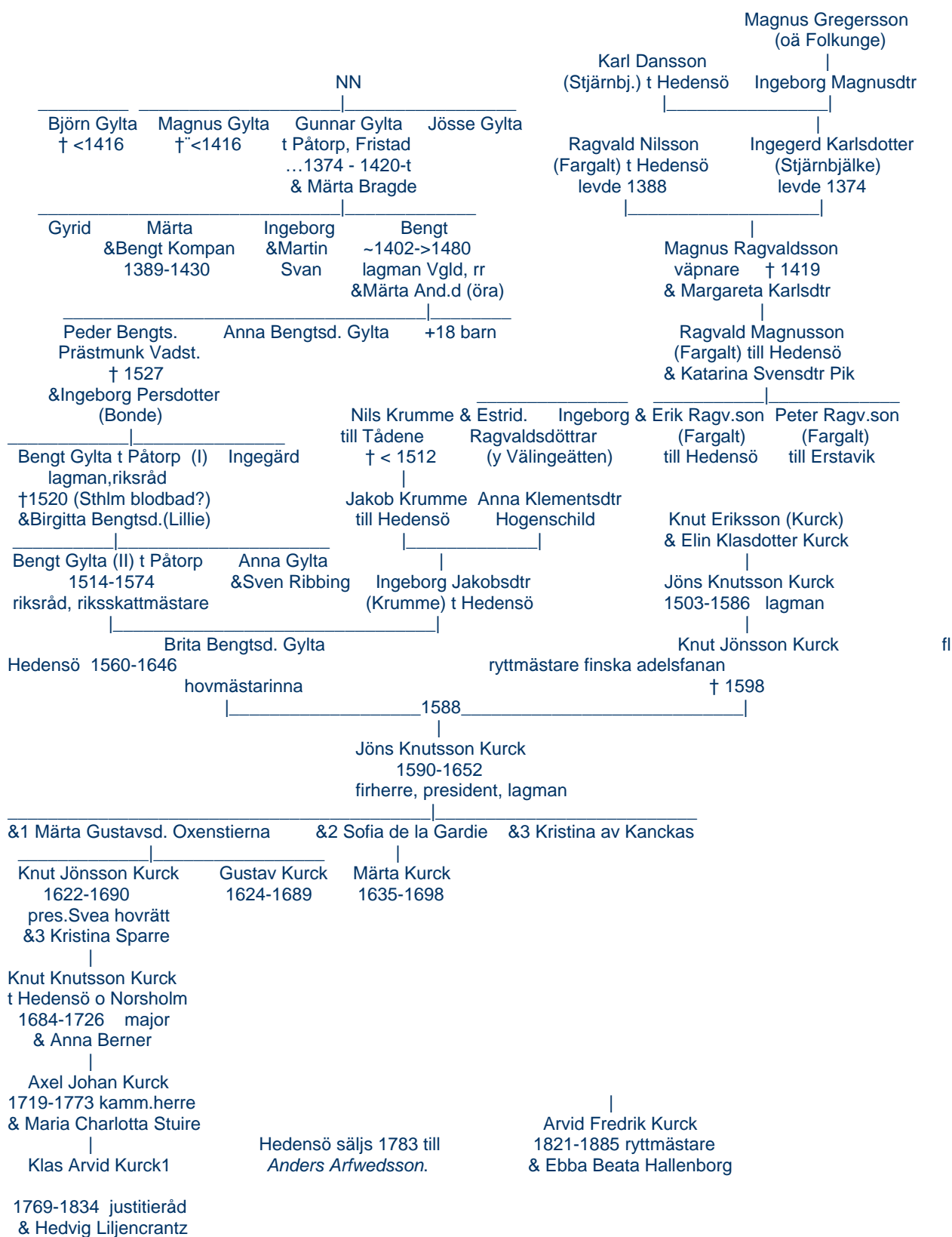
69 FARGALT - KURCK	1
Hedensö.....	2
Hedensö.....	3
Fargalt.....	3
Ragvald Karlsson (gen I).....	3
Nils Ragvaldsson (gen II)	3
Ragvald Nilsson (gen III)	3
Magnus Ragvaldsson (IV).....	3
Ragvald Magnusson (V)	4
Generation VI	4
- Peter Ragvalds. till Erstavik .	4
- Erik Ragvalds: till Hedensö .	4
Ättens slut	4
Krumme.....	5
Gylta	5
Bengt Gylta.....	5
Kurck.....	6

Ett stenhus vid Hedensö kan vara det gamla godset. (länsstyrelse-kartan)

Hedensö

- från Stjärnbjälke genom Fargalt, Krumme och Gylta till Kurck

HEDENSÖ

Gods i Näshulta sn i Öster-Rekarne med medeltida anor. Vid sidan av den karolinska mangårdsbyggnaden reser sig högt över sjön ett stenhus från 1300-talet, sannolikt byggt som försvarsborg.

I Svenskt Diplomatariums medeltidsbrev nämns Hedensö första gången den 21 januari 1354, då *Notholm Eggertsson* där utfärdade ett brev (DS 5066), sigillerat av ägaren till Hedensö *Karl Dansson* (Stiernbielke) m fl. Karl Danssons hustru *Ingeborg Magnusdotter* var av den s k 'oäkta folkungaätten' med anor från *Birger Jarls* illegitime son *Gregers Birgersson*. Var Hedensö ett gammalt folkungagods?

Med *Karl Danssons* måg *Ragvald Nilsson* blev Hedensö sätesgård för ätten Fargalt och testamenterades efter dennas utslocknande 1511 till *Jakob Krumme*. Denne saknade manliga arvingar, liksom mågen *Bengt Gylta*. Med *Brita Gyltas* gifte med *Knut Jönsson Kurck* blev Hedensö sätesgård för den svenska delen av denna ätt, där delt skule förbli till 1783, då det såldes till direktören för Ostindiska Kompaniet *Anders Arfwedsson*.

På Hedensö levde även minst två generationer *Blavier* (kap 74).

FARGALT

En medeltida frälseläkt, som i efterhand fått sitt genealogiska arbetsnamn efter sköldemärket, ett svart svin (fargalt = avelsgalt eller vildsvin) i fält av guld.

Ragvald Karlsson (gen I)

År 1347 gav *Cecilia Glysingsdotter* sin tjänare *Karl Ragvaldsson* gods i Tjust. Denne kan ha varit far till ...

Det är dennes trolige son, väpnaren *Ragvald Karlsson* (känd med sigill från 1330-talet, levde 1345), som brukar räknas som ättens stamfar.

Nils Ragvaldsson (gen II)

Ragvalds son, väpnaren *Nils Ragvaldsson* (Fargalt) föddes troligen vid 1300-talets början och hade söner *Ragvald*, *Anders* och *Magnus Nilsson*, av vilka de två första blev bannlysta tillsammans med fadern 1358 för övervåld mot en prästmans tjänare.

Ragvald Nilsson (gen III)

Väpnaren och häradshövdingen *Ragvald Nilsson* (Fargalt) var ~1328->1388 häradshövding i Oppunda härad, där han genom giftet med *Karl Danssons* (Stiernbielke) dotter *Ingegerd Karlsdotter* blivit ägare till *Hedensö* gods i Näshulta sn.

Hedensö i Näshulta

Ragvald omtalas i samband med den heliga Birgittas kanonisationsprocess: den 23 aug. 1374 fick han ett delvis förlamande slaganfall på Hedensö. Sedan man genom tärningskast utrönt, att man borde anropa den redan då såsom helig ansedda *Birgitta Birgersdotter*, avlade Ragvald pilgrimslöfte, förlamningen begynte gå tillbaka, och han vallfärdade till Vadstena, där man fick se honom "helt frisk".

Magnus Ragvaldsson (IV)

Ragvald Nilsson hade dottern *Ingegärd* och två söner: prebendaten i Strängnäs *Karl Ragvaldsson* (nämnd

1382—1401) och väpnaren *Magnus Ragvaldsson till Hedensö* (fargalt, nämnd 1399, död 1419), som ägde Hedensö och flera andra gårdar samt begrovs den 6 februari 1419 i Vadstena klosterkyrka jämte hustrun *Margareta Karlsdotter*, som dött en kort tid före honom.

Ragvald Magnusson (V)

Son till dessa var väpnaren *Ragvald Magnusson* (fargalt) *till Hedensö*, som är nämnd från 1426 och som levde ännu 1469. Han ägde Hedensö m fl gårdar, en del av dem hustruns arvegods. Han var gift med *Katarina Svendsdotter Pik*, ditter tukk *Sven Fjällarsson Pik* (mussla)¹ och *Cecilia Gisesdotter van Helpten*².

Generation VI

Ragvald och Katarina hade många barn.

- *Magnus* gifte sig 1463 med *Katarina Bengtsdotter*, troligen död ung.

- *Karl* var fogde på Åbo slott, är nämnd 1463 och dog före den 31 maj 1472 i Helga Lekamens Gille i Stockholm.

- Peter Ragvaldsson till Erstavik

Riksrådet och lagmannen *Peter Ragvaldsson* (fargalt) till Erstavik, nämnd från 1463 och död 1500. Han gifte sig med *Ingeborg Ragvaldsdotter Puke* (*Bonde*), som från sitt tidigare gifte med *Nils Ottasson* (björnram) medförde Erstavik utanför Stockholm till boet.

---

¹ Sannolik medn oklar släktskap med Arvid Pik (med ättlingar Krumme) och/eller Ebbe Pik i Finnveden.

² År 1380 sålde Jöns Abjörnsson och hans söner arvegods erter Jöns' nirbrir 'Hans Ulf till Gise van Helpten, vilket tyder på en viss frändskap. - Se vidare under Pik i kap 65 LINDORM.

- Erik Ragvaldsson till Hedensö

föddes på Hedensö 1455, är nämnd 1463—94 och dog före 1500. Även han var riksråd och lagman, och även hans hustru hette *Ingeborg Ragvaldsdotter*. Hon var dotter till *Ragvald Nilsson* (*yngre Välinga*) och *Ragnhild Eriksdotter* (Skanke) -ätten. Ingeborg fick Hedensö i morgongåva.

Sönerna *Lars* och *Sven* synes båda ha dött i unga år.

I familjen fanns även tre döttrar:

Margareta, gift med *Laurens Svärd*, möjligen den släkt från vilken ätten *Kurck* hade utgått.

Elin, gift med 1) *Laurens Garp*, 2) *Påvel Tuvasson* (djurklo).

Birgitta, gift med *Erik Mickelsson* (björnlår).

Ättens slut

Med *Peters* och *Eriks* död ~1500 ut-slocknade ätten på manssidan.

Peter och *Ingeborg* efterlämnade döttrarna *Margareta* och *Karin*, gifta med bröderna *Klas* resp. *Johan Påvelsson Kyle*. Erstavik och tillhörande gods övergick därmed till ätten *Kyle*.

Eriks hustru *Ingeborg Ragvaldsdötter* (*yngre Välingeätten*) gifte om sig två gånger, först med *Schering Larsson* (lilja) till Örboholm, ett av de gods som medföljde Hedensö, och därefter med *Nils Bröms*, en tidigare stridskamrat till den förste maken. Han avled i mars 1511.

Inget av de tre äktenskapen hade gett någon kvarlevande arvinge. *Ingeborg* testamenterade därför i september 1511 Hedensö till sin syster *Estrid*, som var gift med *Botild Nilsson Krummes* bror *Nils Nilsson Krumme* (*Unge*, se kap 53 KRUMME). Eftersom även denne avled vid samma tid (senast 1512), blev det hans och *Estrids* on *Jakob Nilsson Krumme*, som blev ägare till Hedensö med tillhörande gårdar.

KRUMME

Jakob Krumme var brorson till *Botild Krumme* och slottshövitsman på Karlsborg i Bohuslän. Han var gift med *Anna Clementsdotter Hogenskild* till Åkerö (en dotterdotters dotterdotter till *Karl* (VIII) *Knutsson Bonde*), avled 1531 efterlämnande döttrarna *Kristina* och *Ingeborg*.

Kristina ärvde Örboholm och gifte sig med amiralen *Claes Christersson Horn* till Åminne, medan *Ingeborg* gifte sig med *Bengt Gylta*.

GYLTA

En västgötasläkt härstammande från *Gunnar Gylta* († senast 1429), som tillsammans med brodern *Jösse Gylta* år 1416 skiftade arv i Kinds hd (Älvsb) efter sina bröder *Björn* och *Magnus*.³

Genom sitt äktenskap kom han i besittning av sätesgården Påtorp i Fristad (Älvsb), som var släktens huvudgård under hela dess senare historia. Hans ende son *Bengt Gylta* dä (till Påtorp) var född omkr 1400 och levde ännu 1480. Han var lagman i Västergötland omkr 1439, kanske till följd av sitt äktenskap med en dotter till den 1434 avlidne västgöotalagmannen *Gustav Magnusson* (Tre rosor av Horshaga). G var en av de fyra världsliga svenska delegaterna vid underhandlingarna med norrmännen i Lödöse 1441 och blev riksråd mellan 1442 och 1446 (Almquist 1955). 1453 dömdes han, hans systems man, riddaren *Mårten Svan*, och hans hustrus morbror biskop *Bengt Gustavsson* i Skara från liv och gods, för att de vid konung *Kristians* anfall mot Västergötland 1452 hyllat denne och sökt uppvigla invånarna i västra Värmland mot kung *Karl*.

Ehuru Kristian blev svensk konung 1457, återfick *Gylta* aldrig vare sig lagmans- eller riksrådsämbete.

Han nämnes efter 1453 sällan i det bevarade källmaterialet. Åtminstone från 1475 bodde han i Vadstena.

Den ende överlevande sonen bland *Bengt Gyltas* tjugo barn, *Peder Bengtsson* († 1527) till Påtorp, kallas endast vid några enstaka tillfällen *Peder Gylta*. Han förekommer som häradshövding i Skåning (Skaraborg) 1490—99 och blev 1514 prästmunk i Vadstena kloster.

Hans ende son *Bengt Gylta* dy († trol 1520) till Påtorp, var åtminstone från 1510 i riksföreståndaren *Svante Nilsson*s tjänst o förekommer som riksråd möjligen redan 1515, med säkerhet från 1517. Sistnämnda år var han liksom sin hustrus farbror, biskop *Mats Gregersson* (Lillie af Greger Matssons ätt), en av de fyra svenska delegaterna på mötet i Halmstad med danskarna. Efter *Erik Trolles* fängslande fick *Gylta* senast 1519 övertaga dennes ämbete som lagman i Närke, vilken lagsaga han dock fick utbyta mot Tiohärad troligen 1520. Sedan *Sten Sture d y* dött, var han bland de riksråd som i Uppsala erkände *Kristian II* som Sveriges konung den 6 mars 1520. Enligt *Huitfeldt* avrättades han i Stockholms blodbad, men nämns ej i *Olaus Petris* lista över de där avrättade. Att han blev halshuggen, uppges även i biskop *Hans Brasks* släktbok, men där omtalas inte, när avrättningen ägde rum.

Söner till honom var lagmannen *Bengt Gylta* (III) (se nedan) och *Jöran Gylta* († 1561).

Bengt Gylta

(1514-1574) var riksråd och riksskattmästare. Genom giftermålet med *Ingeborg Jakobsdotter Krumme* blev han ägare till Hedensö. Men inte heller han hade någon manlig arvinge. När *Birgitta (Brita) Gylta* gifte sig med *Knut Jönsson Kurck*, blev Hedensö sätesgård för denna ätt.

---

³ Uppgiften att fadern hette *Nils* vilar på ett brev, som visats vara förfalskat (Liedgren 1964, s175 f).

KURCK

Släkt med svensk-finskt ursprung, känd i Finland på 1400-talet med *Klas Kurke* (1422-1476) och hans son *Arvid Kurki*, den förste protestantiske biskopen i Åbo, som omkom i ett skeppsbrott utanför Öregrund vid midsommartid 1522. Namnet Kurki kan vara det finska ordet för trana, som i så fall var släktens sköldemärke.

Biskop Arvid efterlämnade ingen annan släkt än en syster *Elin Klasdotter* (1469-1532), som var gift med riksrådet och lagmannen i Österbotten och Satakunda *Knut Eriksson* (1460-1539).

Enligt en omtvistad tradition var denne född i Småland av föräldrarna *Erik Axelsson* till Näs och *Cecilia Olofsdotter*, som påståtts (lika osäkert) vara dotter till *Olof Jönsson Stenbock* och *Margareta Svensdotter Krumme* samt i sitt tredje äktenskap gift med *Erik Axelsson*.

Klart är dock, att *Knut Eriksson* räknas som stamfar för den yngre Kurck-ätten, som länge hade sin sätesgård i Laukko, Vasa, Finland. Sonen Jöns Knutsson var lagman och riksråd samt genom giftet med *Brita Gylta* ägare till Hedensö

Dottern *Brit Gylta* gifte sig med *Knut Jönsson Kurck*. Dennes son *Jöns Knutsson Kurck* (1590-1652) växte upp på Hedensö och blev sedan ståthållare i Åbo och Viborg. Det var under dennes sista år som *Johan Blavier II* var inspektör på Hedensö.

En son i Jöns' gifte med rikskanslerns syster *Märta Oxenstierna* hette *Knut Kurck* (1622-1690) gifte sig första gången Nederländerna år 1646 med *Lucretia van Stakenbroek*, andra gången på Hedensö år 1665 med kusinen *Barbro Natt och Dag* och tredje gången 1681 med *Christina Sparre*.

Knut Kurck var en av landets mest betrodda män, bl a som landshövding, riksråd och president i Svea hovrätt.

Under hans tid tjänstgjorde Johan Blavier III på Hedensö.

Hedensö förblev i släkten till 1783, då det köptes av Ostindiska kompaniets direktör Arfwedsson och Graf-lund.sonsonen Knut Jönsson Kurck gifte sig 1588 med Birgitta Gylta till Hedensö, som 1511 genom testamente övergått från de s k 'fargaltarna' till Birgittas morfar Jakob Nilsson Krumme. Därmed kom Hedensö i Näshulta i Kurck-släktens ägo.

I nästa generation innehades Hedensö av presidenten, riksrådet och lagmannen, friherre Jöns Knutsson Kurck (1590-1652), som var gift två gånger; första gången med Axel Oxenstiernas syster Märta, andra gången med Sofia de la Gardie, en dottersondotter till Johan III.

Därefter innehades Hedensö av sonen i första giftet baronen och hovrättspresidenten Knut Jönsson Kurck (1622-1690). Det var under de två sistnämnda som Johan Blavier (II och III) tjänstgjorde på Hedensö som förvaltare resp. 'hovmästare' (dvs hovslagarmästare).